Posudek oponenta disertační práce

Jméno uchazeče:	JUDr. Mgr. Kristina Špottová
Název práce:	Evropeizace ústavního soudnictví se zaměřením na Ústavní soud České republiky
Specializace:	
Oponent:	Jan M. Passer
Pracoviště:	Tribunál Soudního dvora EU

I.

Výsledky práce

Předmětem práce je podle její sebedefinice „teoretické a praktické zkoumání evropeizace ústavního soudnictví, a to se zaměřením na český Ústavní soud". Novost tématu autorka přibližuje na str. 7 slovy „cíl vychází z potřeby charakterizovat podobu evropeizace v relativně úzkém předmětném výseku, který navíc dosud nebyl uspokojivě teoreticky ani empiricky zpracován". Toto prohlášení nepovažuji za přiléhavé.

Úvodní část práce (kapitoly 1 a zejm. 2) se věnuje teoretickému vymezení pojmu evropeizace, jeho strukturalizaci a metodologickému členění. Autorka v této části bohužel přehlíží existenci zájmu, který evropská (a v menším časovém vymezení a rozsahu také česká) právní věda po dobu několika desítek let věnovala vztahu evropského práva (v podobě nejprve zejm. EHS, přes ES po EU) a ústavních pořádků členských států (resp. působení evropského práva na právní řády členských států).

Lze připustit, že právní věda v zásadě nepracovala s pojmem evropeizace. Novost však nemůže spočívat v pouhém přejmenování již popsaných jevů. Akademický přístup vychází z kritického zhodnocení dosavadních výsledků, terminologických a metodologických přístupů a následného vysvětlení, proč a jakým způsobem se od nich odlišuje.

Takto autorka nepostupovala. Definuje-li přitom evropeizaci „jako proces, zapříčiněný existencí evropské integrace (resp. EU), který způsobuje změnu" (str. 23), poukazuje na jev právní vědě dobře známý. Hodnocení, jako např. „Samotnou teorii konceptu evropeizace tak Týč přímo nevyužívá, ale zaměřuje se spíše na určité aspekty projevu působení evropeizace v národních právních systémech." (str. 16), nutně vyznávají planě, není-li z práce zřejmé, v čem (s výjimkou terminologie) má být koncept evropeizace předestřený autorkou nový a odlišný od dosavadních přístupů.

První dvě kapitoly práce nasvědčují závěru, že autorka převážně využila (svou dosavadní) práci v politologické oblasti. To není samo o sobě negativní, interdisciplinární přístup může být přínosný a obohacující. Má však pravidla, která je třeba respektovat. Pak by srovnání politologických východisek a jejich propojení s právní oblastí mohlo přinést nový pohled na některé právní instituty. Autorka ovšem politologický koncept převážně pouze kosmeticky upravuje a v zásadě bez dalšího přejímá, což z hlediska nároků kladených na daný typ práce nutně vyznívá nedostatečně. Je to škoda, protože vytvořením věrohodného a přiléhavého teoreticko-metodologického rámce, byť i vycházejícího z politologických základů, nicméně plně zohledňujícího odlišnosti právní vědy a popisovanou oblast práva, mohla autorka dospět ke skutečně originálnímu výsledku.

Domnívám se, že v důsledku přístupu, zpochybněného v předchozí části tohoto posudku, autorka dospěla k diskutabilním závěrům, např. o procesu negativní evropeizace (str. 23 a násl.). Tou autorka v zásadě rozumí (str. 24, 25) zvýšení divergence, tedy odlišnosti mezi přenášeným vzorem a výslednou změnou, a to v důsledku činnosti EU nebo její existence. Věrohodná a propracované úvaha na toto téma by musela překročit prostor, který jí autorka věnuje.

Pochyby lze vyjádřit i u popisu vertikální evropeizace, kterou autorka omezuje na vztah mezi SDEU a národními soudy. V tomto směru vychází z dělení na nadnárodní a národní. Takový přístup je pro analýzu zvolené oblasti nevhodný. Neumožňuje totiž zachytit vertikalitu procesů (resp. tyto procesy vůbec), zapříčiněných existencí evropské integrace (resp. EU) a způsobujících změny uvnitř soustavy národních soudů. Ostatně kategorický závěr, podle kterého „Národní soudy a SDEU nepřísluší do jedné soudní soustavy a do přímé interakce se dostávají pouze v případě pokládání předběžných otázek ze strany národních soudů." neobstojí minimálně ve své úvodní části. Národní soudy lze z hlediska existence, interpretace a aplikace práva EU legitimně považovat za součást jedné soudní soustavy se SDEU, jakkoliv to jistě neplatí z pohledu klasického vnitrostátního pohledu na soustavu soudů. Vzhledem k tématu i ambicím práce by však autorka měla být schopna širšího pohledu.

Problematickým se zdá i východisko, ve kterém se autorka zdá spojovat evropeizaci v soudní oblasti převážně s položením předběžné otázky, příp. odmítnutím využití tohoto procesního institutu. Takové zúžení ovšem redukuje zkoumaný vliv evropského práva na vnitrostátní soudy do míry, jež významně snižuje hodnotu práce. Příkladem budiž např. pasáž o vzestupné vertikální evropeizaci, která víceméně mechanicky popisuje kladení předběžné otázky, aniž by se byť jen zmínkou věnovala vlivu judikatury ústavních soudů (související s existencí EU či dříve ES, resp. EHS a jí vyprovokovanou) na judikaturu SDEU, jež vedla ke vzestupné evropeizaci (tedy např. donucení Soudního dvora k původně odmítané unijní či společenstevní ochraně základních lidských práv) ve smyslu tohoto pojmu definovaného autorkou.

Při dělení evropeizace na pozitivní a negativní (jak je autorka nadefinovala) se zdá (str. 30 a násl.), že položení předběžné otázky více méně automaticky vede k pozitivní evropeizaci, zatímco její nepoložení k evropeizaci negativní. To je velmi zjednodušující mechanický přístup, který zcela pomíjí širokou škálu způsobů, jimiž soud pracuje s právem. Jinak řečeno, nepoložení předběžné otázky vůbec neznamená, že se výsledek nebude blížit evropskému vzoru, např. díky odpovídajícímu použití judikatury. Položení předběžné otázky naopak samo o sobě negarantuje, že národní soud posléze naloží s odpovědí Soudního dvora způsobem, který přiblíží výsledek jeho rozhodování evropskému vzoru. Nemluvě o variantě, kdy SDEU v odpovědi na položenou předběžnou otázku odmítne kompetence EU v určité oblasti. Z hlediska metodiky zvolené autorkou se bude jednat o pozitivní evropeizaci (byla položena předběžná otázka), ve skutečnosti však bude výsledkem nižší míra integrace, resp. zvýšení divergence.

Podobně zjednodušující je úvaha, která pozitivní evropeizaci spojuje s odkazy na evropské právo, negativní naopak s vyhýbání se těmto odkazům. Zcela pomíjí reálné a relativně běžné situace, kdy národní soud odkáže na evropské právo např. v podobě judikátu SDEU proto, aby se od něj odlišil, nebo jej respektuje, aniž by jej citoval. Spojovat tedy evropeizaci (jak jí autorka definuje) s pouhým odkazem na evropské právo je zavádějící.

U poznámky pod čarou č. 95 není zřejmé, zda autorka míří na problém, který zná německá doktrína pod názvem Kompetenz-Kompetenz, nebo na jiný jev.

U horizontální evropeizace (str. 35 a násl.) lze podobně jako na jiném místě dříve vytknout, že autorka se soustředí na vzájemné ovlivňování soudů mezi jednotlivými státy a pomíjí vzájemné ovlivňování ekvivalentních soudů v rámci jednoho státu.

Přehled judikatury, který autorka nabízí na str. 39 a násl. je sympatickým shrnutím významného, byť se jedná o nikterak novátorskou popisnou část práce. Zabývá-li se tedy autorka např. na str. 82 a násl. na pomezí konkrétní judikatury velmi zajímavým a brizantním vztahem ÚS – NSS – SDEU, omezuje se na prostý popis bez pokusu o abstrakci, hledání obecných závěrů, ověření, nakolik její teorie popsaná v úvodní části funguje…

Totéž platí i pro následnou analytickou část práce. Tvrzení, že procesní stránka evropeizace spočívá v položení předběžné otázky a její obsahová stránka v rozsudku a odůvodnění SDEU je v zásadě mechanické a jako vědecký závěr nepřesvědčivé. Pomíjí-li v tomto kontextu analýza negativní evropeizace významnou evropskou judikaturu a její možné ovlivnění českým rozhodnutím „*ultra vires*“ (viz např. „*contra legem*“ rozhodnutí dánského Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2016, č. 15/2014), je třeba ji nutně hodnotit jako nedostatečnou.

Obdobně v rámci úvahy o procedurální stránce (str. 99 a násl.) lze závěry považovat za velmi kusé. Zcela absentuje např. analýza podmínek, které si Ústavní soud vytyčil pro případné položení předběžné otázky (nemluvě o případném kritickém poměření následné judikatury Ústavního soudu těmito podmínkami).

Na některých místech lze pochybovat o přesnosti citací. Pokud autorka např. zmiňuje, že v rozhodnutí o Eurozatykači „Judikovaný princip eurovstřícnosti pak Ústavní soud přímo spojil s obdobnou judikaturou polského Ústavního tribunálu.", je nutné poukázat na skutečnost, že polský Ústavní soud v judikátu citovaném českým Ústavním soudem pod bodem 76 nálezu konstatoval, že úprava implementující eurozatykač je v rozporu s polskou Ústavou a ústavodárce tuto situaci může řešit buď změnou Ústavy nebo vystoupením Polska z EU. Český Ústavní soud pak v bodu 77 nálezu odlišil svou situaci od rozhodnutí polského… Ostatně, zde si autorka částečně protiřečí, neboť již na str. 104 konstatuje, že „Ústavní soud uvádí odmítavý postoj polského Ústavního tribunálu k pravomoci SDEU posuzovat meze přenesených pravomocí, přičemž tento postoj označuje za poněkud vyhraněný…".

Za důkaz evropeizace autorka považuje „sbližování německého a českého ústavního soudnictví ve věcech přístupu k evropskému právu" (str. 105), aniž by toto sbližování hodnotila, tím méně kriticky (srov. např. článek J. Malenovského, 60 let Evropských společenství: od francouzského „supranacionálního" smluvního projektu k jeho německému „podústavnímu" provádění, Právník 7/2012, resp. celou sérii článků téhož autora k dané problematice na stránkách Právních rozhledů a Právníka v rozmezí let 2005 - 2015).

Zmíněné výhrady lze opakovaně vznést i k části práce představující exkurz do Polska a Německa. Analýza judikatury je v podstatě nahrazena konstatováním, zda soud položil předběžnou otázku, a zda odkazuje na evropské právo.

II.

Aktuálnost zpracovaného tématu

V hodnocení aktuálnosti zpracovaného tématu odkazuji na předchozí hodnocení. S ohledem na permanentní vývoj judikatury je téma obecně stále aktuální a prochází vývojem. Práce tento vývoj (z časového hlediska) v zásadě odráží.

III.

Struktura práce

Struktura práce je vyhovující, rozdělení na jednotlivá témata je logické a přehledné a nelze mu nic podstatného vytknout.

IV.

Připomínky k textu

Veškeré výhrady jsem prezentoval především v části I. tohoto posudku.

V.

Jazyková a grafická úroveň

Jazyková úroveň odpovídá danému typu práce. S výjimkou několika překlepů jsem neshledal podstatná pravopisná či gramatická klopýtnutí.

Grafická úroveň rovněž představuje standard, který lze na daný typ práce klást.

VI.

Otázky k obhajobě

Otázky k obhajobě by měly směřovat k případnému vyvrácení výhrad, vznesených v části I. tohoto posudku.

VII.

Závěry

S ohledem na shora vznesené výhrady se domnívám, že disertační práce **neobsahuje** původní výsledky nebo originální zpracování ucelené části problematiky zvolené specializace na úrovni, která by odpovídala disertační práci a publikačnímu standardu této specializace,

proto (jakkoliv nepředjímám hodnocení komise při obhajobě a nevylučuji možnost autorky vyvrátit vznesené výhrady a práci obhájit)

disertační práce **není doporučena** k obhajobě.

V Lucemburku dne 19. 4. 2018

Jan M. Passer